

หลักความคุ้มครองที่ไทยต้องมีต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในไทย

Protection Principles that that Thailand Must have for Foreign Tourists in Thailand

ณัฐพิมล สมเจษ¹ จตุพร วงศ์ทองสรรค์² พรชัย ด่านวิวัฒน์³

Nathapimol Somjes¹ Chatuporn Wongthongsawan² Pornchai Danvivathana³

บทคัดย่อ

การศึกษาหลักความคุ้มครองที่ไทยต้องมีต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบและความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย โดยศึกษากรณีของเรือฟินิกซ์ลัมที่เกาะเฮ จ.ภูเก็ต และการเข้าร่วมอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม และพิธีสารเลือกรับ

ผลการศึกษาพบว่า การตรวจสอบเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว โดยพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มีปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย หรือการตีความอันทำให้เกิดข้อกังขาเกี่ยวกับ nominee ที่คนต่างด้าวสมรู้ร่วมคิดกับคนไทยหาทางเลี่ยงกฎหมายเพื่อที่จะทำธุรกิจในประเทศไทยได้โดยไม่ต้องขออนุญาต สำหรับการดำเนินคดีกับคนต่างชาตินั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องดำเนินการตามอนุสัญญาเวียนว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล ค.ศ. 1963 ข้อ 36 โดยจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่ามีสิทธิแจ้งให้สถานทูต หรือสถานกงสุลทราบถึงการจับกุมนั้นโดยไม่ชักช้า การเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายจากรัฐบาลไทยกรณีของความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทยเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมการปรับลดหลักประกันการประกอบธุรกิจนำเที่ยว นอกจากนี้การที่ประเทศไทยได้รับรอง (Adopted) อนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม แม้ว่าจะยังไม่ได้เป็นภาคีในร่างอนุสัญญาดังกล่าว แต่เนื่องจากการบัญญัติคำนิยามของ “ผู้มีส่วนได้เสีย” หรือบุคคลผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายท่องเที่ยวที่ปรากฏในร่างอนุสัญญาดังกล่าวนั้นถือเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้สอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวสากล

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

E-mail: nathapimol99@gmail.com

Graduate Student of Master of Laws, Faculty of Law Ramkhamhaeng University

² รองศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Associate Professor, Faculty of Law Ramkhamhaeng University

³ เลขาธิการกรอบความร่วมมือเอเชีย กระทรวงการต่างประเทศ

Asia Cooperation Dialogue, Ministry of Foreign Affairs

ข้อเสนอแนะ แก้ไขพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 มาตรา 4 คำนิยามของ “คนต่างด้าว” และเพิ่มวรรคท้ายของ กฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินหลักประกันการประกอบธุรกิจนำเที่ยว พ.ศ. 2563 “ทั้งนี้ให้มีผลเฉพาะช่วงสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ” และเพิ่มเติมคำนิยาม “ผู้มีส่วนได้เสีย”ในพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2562 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ให้สอดคล้องกับร่างอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรมเพื่อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคต

คำสำคัญ: ความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติ, การท่องเที่ยว, ธุรกิจท่องเที่ยว

Abstract

This study of protection principles that Thailand must have for foreign tourists in Thailand aimed to study liability and protection for foreigner tourists in Thailand by case study the capsized of Phoenix boat at Hae Island, Phuket Province and the participation in the Framework Convention on Tourism Ethics and Optional Protocol.

The study revealed that qualifying examination of tourism business entrepreneur under the Foreign Business Act B.E. 2542 (1999) had some problem on law enforcement or interpretation that made a gap in the law related some Thai nominees conspired with foreigners to avoid the law for doing business in Thailand without any permissions. For prosecution foreigners, police officers shall comply with Article 36 of Vienna Convention on Consular Relations 1963 by informing arrested persons rights for getting their embassy or consulate to know about such arrests immediately, besides remedies for victims from Thai government in case of protection for foreign tourists in Thailand related to unsuitability in reduction of guarantee for doing tourism business. Moreover, although Thailand had adopted the Framework Convention on Tourism Ethics, but had not been a member of such draft convention yet. The definition of “Stakeholders” or persons who were responsible for complying with tourism law as enacted in such draft convention was regarded as a guidelines for developing tourism in Thailand in accordance with principles of international tourism.

Therefore, suggests to amend Article 4 of Foreign Business Act B.E. 2542 (1999) on the definition of “Foreigners” and Ministerial Regulation on Guarantee for Tourism Business B.E. 2563 (2020) by adding the last paragraph as “to be effective during the COVID-19 pandemic ONLY” and amend National Tourism Policy Act B.E.

2562 (Amended Edition 2019) by adding the definition of “Stakeholders” in accordance with the draft of Framework Convention on Tourism Ethics for benefits of Thailand tourism in the future.

Keywords: Protection for foreign Tourists, Tourism, Tourism business

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภททั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงและธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศและจะช่วยให้เกิดงานอาชีพอีกหลายแขนง เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจนอกจากนี้ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศได้เป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์ในการท่องเที่ยวของประเทศไทยถือว่าอยู่ในแนวโน้มที่ดี เนื่องจากประเทศไทยได้มีการเตรียมพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเต็มตัว ขณะเดียวกันประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศจุดศูนย์กลางของการคมนาคมที่สะดวกเพื่อไปต่อยังประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มอาเซียนต่อไป ซึ่งอาจย้อนกลับไปดูถึงสถิตินักท่องเที่ยวย้อนหลังจะพบว่า

ปี		ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562
จำนวนนักท่องเที่ยว	32,529,588	35,591,978	38,178,194	39,916,251
รายได้ (ล้านบาท)	1,633,697	1,831.104	1,876,136	1,933,368

ตารางที่ 1 สถิติรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย. (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา: กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2563)

จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่าธุรกิจการท่องเที่ยวนี้สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมากดังนั้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ในปัจจุบันพบว่า มีนักท่องเที่ยวนั้นตกเป็นผู้เสียหายจำนวนมากทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาในส่วนของการแพ่ง เช่น นักท่องเที่ยวถูกเรียกเก็บราคาที่พักโดยไม่เป็นธรรม หรือนักท่องเที่ยวถูกเรียกเก็บราคาค่าใช้บริการด้านการขนส่งโดยไม่เป็นธรรมเป็นความเสียหายที่เกิดจากผู้ประกอบการธุรกิจการขนส่งหรือธุรกิจให้เช่า ตลอดจนการได้รับสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ หรือไม่เหมาะสมกับราคาความเสียหายที่เกิดจากการขายสินค้าสำหรับความเสียหายในทางอาญาที่มักเกิดแก่นักท่องเที่ยว คือความเสียหายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน ตลอดจนความผิดทางเพศ จะเห็นได้ว่าเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยเพื่อสนุกกับการท่องเที่ยวแต่ต้องมากังวลกับความปลอดภัยของตนเองไม่ว่าจะเรื่องของการถูกเอาเปรียบในทางแพ่ง หรือการถูกกระทำผิดทางอาญาและเมื่อนักท่องเที่ยวต้องตกเป็นผู้เสียหาย รัฐจะต้องให้ความมั่นใจในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด

อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินั้นยังมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่างที่ส่งผลให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินคดี หรือจากกระบวนการยุติธรรมของไทยที่มีกระบวนการที่ล่าช้า ในขณะที่นักท่องเที่ยวเป็นคู่ความนั้นมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาเพราะนักท่องเที่ยวจะพำนักในประเทศไทยซึ่งเป็นสถานที่เกิดเหตุเป็นการชั่วคราวและจำเป็นต้องเดินทางกลับประเทศ ประการต่อมาปัญหาเรื่องสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ส่งผลต่อความยากลำบากของการให้ข้อมูล ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและสร้างความไม่มั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวว่าจะได้รับการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรมหรือไม่แม้จะมีตำรวจท่องเที่ยวก็ตาม นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้เสียหายก็จะไม่ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมและทันท่วงทีเกิดความรู้สึกในทางลบกับประเทศไทย ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันภาครัฐพบปัญหาการประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่มีลักษณะธุรกิจตัวแทนอำพราง หรือนอมินี ที่อยู่ในรูปแบบของการจดทะเบียนการค้าโดยใช้คนไทยเป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ แต่จริง ๆ แล้วเจ้าของธุรกิจคือคนต่างชาติอีกทั้งการตรวจสอบของประเทศไทยนั้นไม่ดำเนินการอย่างเข้มงวด (ฐานเศรษฐกิจ, 2560) จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ร้ายแรงอันส่งผลต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้แก่ กรณีเมื่อวันที่ 5 ก.ค. เรือฟินิกซ์ (ข้าวสด, 2561) ซึ่งเป็นเรือของบริษัททีซี บลู ดรีม ที่มีนางสาววรลักษณ์ ฤกษ์ชัยกาล เป็นเจ้าของเกิดอุบัติเหตุเรือล่มจากฝนตกหนัก และคลื่นลมแรงในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีผู้โดยสารรวม 105 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยว 93 คน ลูกเรือและไกด์ 12 คน จากอุบัติเหตุครั้งนี้มีผู้เสียชีวิตทั้ง 47 ราย จากกรณีดังกล่าวได้มีการเยียวยาผู้ประสบภัยเรือล่ม บริษัทกรุงเทพประกันภัยและบริษัทไทยศรีประกันภัยจ่ายเงินเยียวยาเรียบร้อยแล้ว 29 คน ประกอบด้วยค่าสินไหมทดแทน โดยบริษัทกรุงเทพประกันภัยจ่ายให้กับญาติผู้เสียชีวิต 29 ราย รายละ 1 ล้านบาท เป็นเงิน 29 ล้านบาท และบริษัทไทยศรีประกันภัยจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับญาติผู้เสียชีวิต 29 ราย รายละ 1 แสนบาท นอกจากนี้ในส่วนกองทุนเยียวยานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (กรณีพิเศษ) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาให้ผู้ได้รับผลกระทบแล้ว 52 รายเป็นเงิน 29,328,000 บาท แบ่งเป็นกรณีเสียชีวิตจ่ายให้ญาติ 29 ราย เป็นเงิน 29 ล้านบาท กรณีพื้นฟูจิตใจจำนวน 12 ราย รายละ 20,000 บาท รวมเป็นเงิน 240,000 บาท และเงินช่วยเหลือเยียวยากรณีหยุดชะงักการเดินทาง 11 ราย เป็นเงิน 88,000 บาท รวมเงินค่าชดเชยทั้งหมด 61,228,000 บาท (ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2561)

กรณีของอุบัติเหตุของเรือฟินิกซ์จะเห็นได้ว่า มีความเสียหายจำนวนมากต่อชีวิต ร่างกายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ อันเกิดจากปัญหาการควบคุมดูแลการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว ขาดการตรวจสอบคุณสมบัติบุคคลอย่างจริงจัง ทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวหาผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะบริษัทนำเที่ยวถูกจัดตั้งเป็นนิติบุคคลโดยมีตัวแทนอำพราง หรือนอมินี ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการตัวจริง ซึ่งรัฐบาลควรเข้ามาวางแนวทางตั้งแต่เริ่มต้นการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่

นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยที่รัฐผู้รับสามารถคุ้มครองให้เชื่อมั่นต่อรัฐผู้ส่งรวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ การที่ประเทศไทยเข้าลงนามและให้สัตยาบันความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS) และเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ซึ่งตามข้อบทของความตกลงทั่วไป GATS ถือเป็นความตกลงหลายฝ่ายที่ครอบคลุมการค้าในสาขาบริการทั้งหมด โดยประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ที่ได้แก้ไขมาจากประกาศคณะปฏิวัติที่ 281 (ปร.281) ซึ่งได้ยกเลิกกฎเกณฑ์บางประการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับพันธกรณีส่งผลให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบในเรื่องใดบ้าง การพิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว โดยนำหลักการเจาะม่านนิติบุคคล (Piercing the Corporate Veil) มาพิจารณาจะส่งผลดีหรือไม่ หากมีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นแก่คนต่างชาติในประเทศไทย การใช้สิทธิความคุ้มครองทางกงสุล (Consular Protection) ปัญหาความล่าช้าของกฎหมายภายในที่ไม่มีประสิทธิภาพและสามารถใช้กับกรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีเวลาจำกัดในประเทศไทย ซึ่งควรมีกฎหมายเฉพาะที่ใช้กับกรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดคุณภาพในการบริการและมาตรฐานของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจท่องเที่ยวก็จะสามารถคุ้มครองนักท่องเที่ยวให้ได้รับความเป็นธรรมในการได้รับการบริการ รวมถึงการรับผิดชอบในความเสียหายต่าง ๆ อันจะเกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งผู้เขียนต้องการจะศึกษาในประเด็นปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของคนต่างด้าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบและความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติตามกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการควบคุมและตรวจสอบคุณสมบัติผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ปัญหาการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายจากรัฐบาลไทยและการเข้าการเข้าร่วมอนุสัญญาการทวงถามนักท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม และพิธีสารเลือกรับ
3. เพื่อศึกษาเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาตรการกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบและความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจุบันมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยยังไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุมและไม่ได้ให้ความรับรองหรือคุ้มครองซึ่งสิทธิ ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกายของนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากปัญหาการควบคุมการตรวจสอบเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้ประกอบการ

ธุรกิจท่องเที่ยว ปัญหาตรวจสอบนิติบุคคลหรือปัญหาไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคล (Piercing the Corporate Veil) ปัญหาการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายจากรัฐบาลไทย และการเข้าร่วมอนุสัญญารอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม และพิธีสารเลือกรับ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบและความคุ้มครองที่ไทยต้องมีต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นศึกษากรณีของเรือฟินิกซ์ที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยศึกษาพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2562 รวมถึงหลักจรรยาบรรณการท่องเที่ยวโลก (The Global Code of Ethics for Tourism) และอนุสัญญารอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม ทั้งนี้ เพื่อหามาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยศึกษาบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำรา บทความในวารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารต่างประเทศ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมในการนำมาปรับปรุงกฎหมายของไทยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการตรวจสอบเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งต้องเป็นไทย ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับเพื่อรองรับการเข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก หรือ WTO (World Trade Organization) ซึ่งประเทศไทยถูกผูกพันจากพันธกรณีจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี และส่งผลให้มีการเข้ามาประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของคนต่างด้าวเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวนั้นเกิดปัญหาเรื่องการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวแบบตัวแทนอำพราง หรือนอมินี ที่อยู่ในรูปแบบของการจดทะเบียนการค้าโดยใช้คนไทยเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ หรือกรณีมีการเปลี่ยนแปลงรายการจดทะเบียนนิติบุคคลทำให้คุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่สอดคล้องกฎหมาย ซึ่งเป็นผลจากการที่ประเทศไทยได้มีแก้ไขประกาศคณะปฏิวัติที่ 281 (ปว.281) ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2535 ในสมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ที่มีการแก้ไขนิยามของคำว่า “คนต่างด้าว” โดยเปลี่ยนจากการนับตามทุนที่จดทะเบียน เป็นการนับตาม “หุ้นอันเป็นทุนจดทะเบียน” โดยไม่ได้พิจารณาถึงการถือหุ้นทางอ้อมโดยผ่านนิติบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นการ “นับหุ้นเพียงชั้นเดียว” (อิสร์กุล อุณทเกตุ, 2556) เนื่องจากรัฐบาลเห็นว่าหากตีความตามความหมาย

เดิมจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เพราะนิติบุคคลจำนวนมากจะถือสัญชาติต่างด้าว ทำให้ไม่สามารถทำธุรกิจหลายประเภทได้ โดยพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้กำหนดคำนิยามของคนต่างด้าวไว้คล้ายกับที่กำหนดไว้ในประกาศคณะปฏิวัติที่ 281 (ปว. 281) แต่จะตัดเรื่องการมีหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นจำนวนครึ่งหนึ่ง โดยกำหนดว่าบุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นคนต่างด้าว ซึ่งเดิมนิยามคนต่างด้าวตามประกาศคณะปฏิวัติที่ 281 (ปว.281) ข้อ 3 กำหนดไว้ว่า “คนต่างด้าว” หมายถึง บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย และให้รวมถึงนิติบุคคลในประเทศไทย ซึ่งมีคนต่างด้าวลงทุนร้อยละ 50 หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นจำนวนครึ่งหนึ่งเป็นคนต่างด้าว ห้างหุ้นส่วนที่มีหุ้นส่วนผู้จัดการหรือผู้จัดการเป็นคนต่างด้าว การที่รัฐบาลในขณะนั้นแก้คำนิยามคนต่างด้าวในเรื่องทุนนั้น เพราะต้องการจะเปิดเสรีทางการค้าการลงทุนมากขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาตรวจสอบว่าทุนของนิติบุคคลจะต้องรวมถึงทุนจากการถือหุ้นทางอ้อมหรือไม่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2534 คณะกรรมการกฤษฎีกามีคำวินิจฉัยว่า การพิจารณาทุนต้องพิจารณาไปถึงทุนของคนต่างด้าวในนิติบุคคลอื่นที่มาร่วมลงทุนในบริษัทนั้น ๆ ด้วย ส่งผลให้เกิดความเสียหายเกี่ยวกับตัวแทนอำพราง (นอมินี) มารับผิด และไม่สามารถนำผู้ประกอบการท่องเที่ยวตัวจริงมารับผิดและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงหลักการตรวจสอบนิติบุคคลหรือหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคล (Piercing the Corporate Veil) จะมีผลทางกฎหมายที่สำคัญ คือ จะถือว่าบริษัทเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้ถือหุ้น ดังนั้น ผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของบริษัทจะใช้บริษัทหรือนิติบุคคลของตนเป็นเครื่องบังหน้าเพื่อหลีกเลี่ยงหน้าที่ ความรับผิดชอบตามกฎหมายที่ตนจักต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบ อันเป็นการดำเนินกิจการโดยมิชอบ (ไทยพับลิก้า, 2559)

2. ปัญหาการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายจากรัฐบาลไทย

สำหรับกรณีอุบัติเหตุของเรือฟินิกซ์ที่เกิดขึ้นโดยมีความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายของนักท่องเที่ยวต่างชาติ จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีขอพนักงานสอบสวน การสอบคำให้การหรือข้อเท็จจริงอื่น ๆ ทางคดีนั้นเป็นไปอย่างยากลำบากอันสืบเนื่องมาจากปัญหาเงื่อนไขเวลา ดังเช่นปัญหาเรื่องนักท่องเที่ยวต่างชาติไม่อาจเป็นคู่ความในคดีได้ เพราะระยะเวลาและสิทธิในการพำนักรในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวเป็นกรณีแต่เพียงชั่วคราวและมีจำนวนจำกัดตามความอนุญาตส่วนบุคคลที่นักท่องเที่ยวได้รับ จากการศึกษาพบว่า กรณีของนักท่องเที่ยวที่ตกเป็นผู้เสียหายซึ่งสามารถพำนักรในประเทศไทยได้ไม่เกิน 90 วัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ที่กำหนดว่า “คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามมาตรา 34 อธิปไตยหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอธิบดีมอบหมายจะอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ ระยะเวลาที่จะอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรให้กำหนดดังนี้

- (1) ไม่เกินสามสิบวัน สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (4) (8) และ (9)
- (2) ไม่เกินเก้าสิบวัน สำหรับกรณีนักท่องเที่ยวตามมาตรา 34 (3) ...”

หากกรณีที่นักท่องเที่ยวเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาและมีระยะเวลาอยู่ในประเทศไทยได้อย่างจำกัด อีกทั้งกรณีที่ญาติของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เสียชีวิตมีความประสงค์ต้องการเดินทางมาดำเนินคดียังประเทศไทยก็มีระยะเวลานาน อันถือเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ไม่สามารถเรียกร้องสิทธิในทางแพ่งหรือทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดในประเทศไทยได้ จากกรณีอุบัติเหตุดังกล่าวทางการจีนจึงได้ส่งเอกอัครราชทูตใหญ่ เจี้ยน มาเร่งรัดคดีและติดตามคดีหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องการเยียวยาความเสียหายของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ผู้เขียนพบว่าการดำเนินคดีของไทยนั้นมักมีขั้นตอนที่ล่าช้ารวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ จึงทำให้ทางประเทศจีนได้ดำเนินการตอบโต้ไทยด้วยการห้ามมิให้นักท่องเที่ยวจีนเดินทางมาเที่ยวประเทศไทยระยะหนึ่ง สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก การดำเนินการที่ล่าช้าทำให้ประเทศจีนมองว่าไทยมิได้ปฏิบัติตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล ค.ศ.1963 อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิและความคุ้มกันทางกงสุล พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันทางกงสุลตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล โดยในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้มีระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดี ต้องดำเนินการ ข้อ 36 ของอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล ค.ศ. 1963 ที่กำหนดให้ชาวต่างชาติที่ถูกจับกุมหรือถูกคุมขังต้องได้รับการแจ้ง "โดยไม่ชักช้า" เกี่ยวกับสิทธิของตนในการแจ้งให้สถานทูตหรือสถานกงสุลทราบถึงการจับกุมนั้น เพื่อถือว่าเป็นการคุ้มครองชาวต่างชาติที่ถูกจับ เนื่องจากหากเกิดความเสียหายขึ้นอาจเกิดผลกระทบต่อประเทศที่ดำเนินการจับกุม

เมื่อได้ศึกษาเชิงลึกพบว่าดังกล่าวนี้นเคยมีคดีขึ้นสู่ศาลโลกเกี่ยวกับการดำเนินการที่ล่าช้าของกระบวนการแจ้งกงสุล เคยมีคำตัดสินของศาลโลกเกี่ยวกรณีการแจ้งเหตุทางกงสุลคดีโทซประหารชีวิตส่งกลับไปยังศาลโลก คดี Medellin v. Texas , 552 US 491 (Juan J. Quintana, 2008) ซึ่งได้มีคดีที่เม็กซิโกได้ยื่นฟ้องต่อสหรัฐอเมริกาในศาลโลก (ICJ) และอ้างว่าสหรัฐฯ ไม่ได้แจ้งจำเลยเม็กซิกัน 51 คน (พลเมืองเม็กซิกันทั้งหมดถูกกล่าวหาในศาลแห่งรัฐว่ากระทำความผิดในสหรัฐฯ) แต่จำเลยเหล่านั้นไม่ได้รับการเข้าถึงความช่วยเหลือของกงสุลเม็กซิกัน ตามที่ได้กำหนดในมาตรา 36 ของอนุสัญญาเจนีวาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล (VCCR) ค.ศ. 1963 โดยข้อเรียกร้องของรัฐบาลเม็กซิโกมุ่งโดยตรงที่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของสหรัฐฯ ที่ดำเนินล้มเหลวในการแจ้งถึงสิทธิของพวกเขาต่อผู้ช่วยกงสุลเมื่อพวกเขาถูกกักขังและดำเนินคดี ดังกล่าวสหรัฐอเมริกาแพ้คดีเนื่องจากแจ้งสถานทูตเม็กซิโกล่าช้ากว่าที่ควร ดังนั้นจากการศึกษากรณีของเรือฟินิกซ์ ซึ่งเป็นเรือของบริษัทที่ซีบลู ตรัม เมื่อมีการจับกุมตัวเจ้าของบริษัทที่เป็นคนจีน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องดำเนินการแจ้งให้ทราบว่ามิสิทธิแจ้งให้สถานทูตหรือสถานกงสุลทราบถึงการจับกุมนั้นโดยไม่ชักช้า หากไม่ได้แจ้งสิทธิดังกล่าวหรือแจ้งล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อผลแห่งคดี ประเด็นปัญหาเกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะไม่คำนึงถึงหลักที่ปรากฏอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล ค.ศ. 1963 เท่าที่ควร แม้มีกฎหมายรับรองแล้ว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายไทย

ส่วนปัญหาการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายจากรัฐบาลไทยนั้นจากการศึกษาการวางเงินประกันของบริษัทนำเที่ยวตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 แต่เดิมนั้นกำหนดไว้สูงเพื่อให้ความคุ้มครองนักท่องเที่ยวเวลาบริษัทนำเที่ยวนั้น ๆ สร้างปัญหาให้แก่นักท่องเที่ยว เมื่อได้มีการแก้ไขอัตราการวางเงินประกันลดลงตามที่ปรากฏในกฎกระทรวง กำหนดจำนวนเงินหลักประกันการประกอบธุรกิจนำเที่ยว พ.ศ. 2563 ซึ่งในระยะแรกนี้ยังอยู่ในสถานการณ์โรคระบาดและหลายประเทศยังไม่เปิดให้มีการเดินทางก็ยังคงยังไม่มีปัญหา หากในอนาคตอันใกล้มีการท่องเที่ยวกลับมาเป็นปกติเริ่มมีการเดินทางของนักท่องเที่ยว ผู้เขียนเชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ จะต้องตามมาแน่นอน เพราะที่ผ่านมาขนาดมีการวางเงินไว้ 100,000 ถึง 200,000 บาท หลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นยังมีเงินไม่พอคุ้มครองนักท่องเที่ยวด้วย อีกทั้งจากการศึกษากฎกระทรวง กำหนดจำนวนเงินหลักประกันการประกอบธุรกิจนำเที่ยว พ.ศ. 2563 ก็ได้ปรากฏถึงระยะเวลาการวางหลักประกันว่าจะใช้ยอดเรียกเก็บนี้ไปนานแค่ไหน จะมีการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงก็ไม่ได้ระบุให้ชัดเจนเช่นกัน การปรับลดการวางเงินนี้จะทำให้บริษัทนำเที่ยวไม่ได้รับความน่าเชื่อถือในสายตานักท่องเที่ยวอีกต่อไป เพราะแม้ว่านักท่องเที่ยวจะซื้อทัวร์จากบริษัทที่จดทะเบียนถูกต้อง แต่หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็ได้รับความคุ้มครองในวงเงินที่ไม่คุ้มค่า การเลือกเดินทางด้วยตัวเองหรือไปกับบริษัทนำเที่ยวไหนก็ได้ที่ให้ราคาที่ถูกลงกว่าที่สุดก็รับความเสี่ยงเองเช่นกัน หรืออาจเป็นกรณีให้นักท่องเที่ยวทำประกันเองหรือไม่

3. การรับรองอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม และพิธีสารเลือกรับ

หลักจรรยาบรรณการท่องเที่ยวโลก (The Global Code of Ethics for Tourism) ที่มีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ และมีเครือข่ายโยงใยกันได้ทั่วโลก (World Tourism Organization, 2020) ประเทศไทยจะยังไม่ได้ลงนามเป็นภาคีอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม เมื่อพิจารณาตามกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2562 (แก้ไขเพิ่มเติม) ก็ได้บัญญัติถึงบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยวอันจะมีภาระหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องของการท่องเที่ยวไว้อย่างครอบคลุม โดยมีได้บัญญัติถึงสภาพแรงงานของพนักงานการท่องเที่ยว สถาบันหรือหน่วยงานรัฐที่มีส่วนร่วมในการระดมทุนการท่องเที่ยว ตลอดจนได้มีการกล่าวถึงรัฐบาลท้องถิ่นผู้มีอำนาจตรวจสอบในเรื่องของการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งคำนิยามของคำว่าผู้มีส่วนได้เสียดังกล่าวถือเป็นบทบัญญัติสำคัญอันจะเป็นการกำหนดภาระหน้าที่ของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย และถือเป็นการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของบุคคลตามกฎหมายดังกล่าวอันเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักแห่งอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปในแนวทางสากลที่ควรปฏิบัติ

ดังนั้นแม้ว่า ประเทศไทยจะยังไม่ได้ลงนามเป็นภาคีอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม (Draft Framework Convention on Tourism Ethics) ก็ตาม แต่สำหรับข้อพิจารณา

เกี่ยวกับการกำหนดแนวทางตามหลักการของอนุสัญญาฯ ย่อมจะตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามในมุมมองความเห็นของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ยืนยันว่าสามารถปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรมอันเป็นสาระสำคัญของอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม อีกทั้งเมื่อไทยยืนยันตามเจตนารมณ์การไม่ตรากฎหมายและยึดมั่นในคำรับรองแห่งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (รายงานหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ฉบับที่ นร 0907/324) โดยมีต้องนำมาบัญญัติเป็นพระราชบัญญัติฉบับใหม่นั้น ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้พิจารณาจากกฎหมายภายในของประเทศไทยว่าด้วยเรื่องของการท่องเที่ยวดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นก็เป็นเพียงการบัญญัติถึงหน้าที่ของรัฐตามระเบียบเท่านั้น โดยกำหนดให้วิธีการการจัดการและการดำเนินการการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามหน้าที่ของคณะกรรมการการท่องเที่ยวกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป โดยนโยบายดังกล่าวก็ได้มีสภาพบังคับเป็นอย่างกฎหมาย หากรัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวได้ก็ไม่มีผลอะไร จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่านโยบายตลอดจนมาตรการในการตรวจสอบดังกล่าวเป็นกรอบและแนวทางการทำงานไม่ชัดเจน ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติตามเท่านั้น มิได้เป็นกฎหมายหรือข้อบังคับที่ชัดเจน และเป็นอีกหนึ่งปัจจัยปัญหาที่สำคัญทำให้เกิดปัญหาด้านการท่องเที่ยว เช่น การที่นักท่องเที่ยวไม่ได้ปฏิบัติตามวิธีประเพณีวัฒนธรรมอันดีของประเทศที่มาเยือน การปิ่นปายสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เคารพของคนพื้นเมือง หรือแต่งกายที่ไม่เหมาะสมกับท้องถิ่นจนเกิดปัญหาอาชญากรรมแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นต้น

ปัญหาการบัญญัติคำนิยามของ “ผู้มีส่วนได้เสีย” หรือบุคคลผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายท่องเที่ยวจึงเป็นนัยทางกฎหมายที่สำคัญที่ควรบัญญัติไว้ให้ชัดเจน เพราะหากเป็นเพียงนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากการอำนาจการออกนโยบายโดยคณะกรรมการ ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และ 2562 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) นั้น พิจารณาได้ว่านโยบายดังกล่าวก็ไม่ได้มีสภาพบังคับ หากไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายได้ก็เพียงแต่ออกนโยบายใหม่ในวาระต่อไป ซึ่งทำให้การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวเป็นไปอย่างหละหลวม และอาจไม่สามารถปฏิบัติตามเจตนารมณ์แห่งอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้วิเคราะห์ปัญหามาตรการกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบและความคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย กรณีเรือพินิกส์ล่มที่เกาะเฮ จ.ภูเก็ต ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. แก้ไขพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 มาตรา 4 โดยแก้ไขคำนิยาม “คนต่างด้าว” ดังนี้

“คนต่างด้าว” หมายถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยและให้ความรวมตลอดถึง

(1) นิติบุคคลซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนจดทะเบียนตั้งแต่ครั้งหนึ่งของนิติบุคคลนั้นถือโดยคนต่างด้าว หรือนิติบุคคลซึ่งมีคนต่างด้าวลงหุ้นมีมูลค่าตั้งแต่ครั้งหนึ่งของทุนทั้งหมดนิติบุคคลนั้น

(2) นิติบุคคลซึ่งมีคนต่างด้าวถือหุ้น เป็นหุ้นส่วน หรือเป็นสมาชิกตั้งแต่ครั้งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้เป็นสมาชิกไม่ว่าคนต่างด้าวนั้นจะลงทุนเท่าไรหรือไม่

(3) ห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการหรือผู้จัดการเป็นคนต่างด้าว

2. สำหรับการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายจากรัฐบาลไทย เนื่องจากการกำหนดซึ่งกฎกระทรวง กำหนดจำนวนเงินหลักประกันการประกอบธุรกิจนำเข้า พ.ศ. 2563 การวางเงินหลักประกันนั้นไม่กำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ดังนั้นควรให้แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินหลักประกันการประกอบธุรกิจนำเข้า พ.ศ. 2563 โดยเพิ่มข้อความวรรคท้าย “ทั้งนี้ให้มีผลเฉพาะช่วงสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ”

3. การเข้าร่วมอนุสัญญากรอบการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม และพิธีสารเลือกรับนั้นเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2562 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยว (2563). สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย.(ออนไลน์) สืบค้นจาก <https://secretary.mots.go.th/policy/>(15 ธันวาคม 2564)

ไทยพับลิก้า, (2559), ผู้ตรวจการแผ่นดินชงกฎหมายตัวแทนอำพรางไม่เปิดช่องธุรกรรมซับซ้อนต่างชาติถือครองที่ดิน.(ออนไลน์) สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2013/08/the-nominees-foreign-land-ownership/>(20 พฤศจิกายน 2564)

ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2561). ศพที่ 47 กู้สำเร็จ ‘เรือฟินิกซ์’ ทับบ่ายเยียวยา 61ล., ฟันฟูท่องเที่ยว. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/1335145>.

ฐานเศรษฐกิจ. (2560). “นอมินี” เปิดช่องต่างชาติฉวยรายได้ท่องเที่ยวไทย. สืบค้นจาก <http://www.thansettakij.com/content/59108> (20 ตุลาคม 2563)

รายงานหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ฉบับที่ นร 0907/324

สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา:กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2563

อิสร์กุล อุณหฤต. (2556). รายงานสรุปและวิเคราะห์พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542, (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์), สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพมหานคร.

Juan J. Quintana. (2008) . **Consular Notification in Death Penalty Cases Returns to the World Court: A Note on Avena and Medellín.** Human Rights Brief . 16 (1). Retrieved from <http://digitalcommons.wcl.american.edu/hrbrief/vol16/iss1/6> (15 October 2020)

World Tourism Organization . (2020), **Framework Convention on Tourism Ethics**, Retrieved from <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421671>(15 October 2020)